

Małgorzata Peroń

W ciemni twojego wnętrza. Fascynacje fotografią w polskiej poezji i prozie najnowszej

Związki fotografii i literatury mogą być rozpatrywane w kontekście nawiązań intertekstualnych. Ważniejsze jednak od odkrycia „wizualnego zaszczepienia” w wierszu, jest – inaczej niż w przypadku nawiązań do malarstwa – użycie fotografii jako znaku prawdziwości, realności i wspomnienia.

Pierwsze pole nawiązań intertekstualnych to „album rodzinny” (W. Szymborska, Z. Herbert, T. Różewicz, T. Dąbrowski, A. Ziemiński, J. Dehnel) – fotografia umożliwia przywołanie konkretnego punktu z przeszłości, odświeża zatarte przez czas szczegóły, jednocześnie wskazuje na nieuchronny proces przemijania. Drugi obszar nawiązań to „dokumentacja” (W. Szymborska, A. Zagajewski) – fotografia jest świadkiem wydarzeń, pełni funkcję strażnika pamięci, jest też przestrożą. Trzecie pole związków pomiędzy zdjęciem a poezją to „autoportret” (S. Barańczak, Z. Herbert, M. Jastrun) – fotografia daje możliwość zobaczenia siebie – swojej twarzy, to wyodrębnienie i spojrzenie z zewnątrz prowadzi do określenia „ja” poetyckiego.

Dopełnieniem związków pomiędzy literaturą a fotografią są takie wydania tomów poetyckich i prozatorskich, w których niezbędnym elementem jest fotografia. Tekst jest w tym wypadku poetyckim komentarzem. Przykładem jest książka-album Fotoplastikon Jacka Dehnela, w którym autor opisał i „dopisał” to, co uchwycone na starej fotografii. Zdjęcia zestawione są w technice stereoskopowej – podwójne fotografie dopełnia nie trójwymiarowy obraz, ale tekst literacki. Nieco inny zabieg obserwowany jest w książkach, w których zamieszczone fotografie są lirycznym komentarzem do słowa pisanego (tom Otwórz mi bramy – podwójnego autorstwa: poety i fotografa, inspirowany sztuką i pejzażami opactwa w Tyńcu). Wzmocnieniem znaczenia fotografii w obszarze intertekstualności dopełniają wystawy sztuki, na których prezentowane są obrazy – samodzielne obiekty, inspirowane konkretnymi utworami poetyckimi (wystawa Kamera Poetów, Warszawa).